

КУРОРТНІ РАЙОНИ АДРІАТИЧНОГО УЗБЕРЕЖЖЯ ХОРВАТІЇ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

Онацький Максим Юрійович

к.і.н., доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

пл. Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: m.j.onatskij@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6733-6137>

Стаття присвячена дослідженню курортного потенціалу Адріатичного узбережжя Хорватії. Туризм є однією з основних галузей економіки Хорватії прибутки якої формують значну частину бюджету цієї країни. Серед найбільш популярних видів туризму є туризм з метою відпочинку та отримання нових вражень. Уряд Хорватії та бізнес-структури продемонстрували можливість ефективного використання туристичного потенціалу країни. Цей досвід може стати корисним для багатьох країн світу.

Предметом дослідження виступають курортні райони Адріатичного узбережжя Хорватії.

Мета статті – проаналізувати особливості розвитку туризму на Адріатичному узбережжі Хорватії. Для досягнення цієї мети автор ставить наступні завдання: розкрити причини перетворення Адріатичного узбережжя на головний курортний регіон Хорватії; виявити специфіку розвитку туризму в цьому регіоні; показати роль та місце туризму в економіці країни. У процесі дослідження автором було використано наступні загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція.

Результати дослідження дозволяють автору зробити наступні висновки. Ключовим фактором перетворення узбережжя Адріатики на головний курортний район Хорватії став його високий туристично-рекреаційний потенціал. Розкрито особливості розвитку туризму в регіоні. Визначено тенденції розвитку туристичного бізнесу Хорватії. У процесі розвитку туризму ефективно використовується багата історична та культурна спадщина, а також природно-заповідний фонд цього регіону. Особливістю розвитку туризму на Адріатичному узбережжі є можливість поєднання кількох видів туризму. З'ясовано, що прибутки від туризму складають близько 25% ВВП Хорватії, а основний потік іноземних туристів представлений передусім туристами з країн Європейського Союзу та Північної Америки.

Ключові слова: Хорватія, Адріатичне узбережжя, туризм, курортний потенціал.

Туризм виступає однією з провідних галузей економіки багатьох європейських країн. Серед найбільш популярних видів туризму є туризм з метою відпочинку та отримання нових вражень. Даний вид туризму є одним із найбільш прибуткових і вимагає постійної модернізації наявної туристичної інфраструктури та створення сучасного якісного сервісного обслуговування. Однією із європейських країн, де туристична галузь досягла значного розвитку, є Хорватія. Республіка колишньої Югославії, Хорватія в 1990-х роках стала на шлях ринкової модернізації і перетворилася на провідну країну Балканського півострова. Туристичний бізнес при цьому відіграє чималу роль, забезпечуючи державний бюджет значними коштами, населення – роботою, а для країни створює привабливий імідж. Найбільш привабливим курортним районом для чисельної армії туристів виступає Адріатичне узбережжя цієї країни. Сказане обумовлює актуальність теми дослідження.

Мета роботи – проаналізувати курортний потенціал Адріатичного узбережжя Хорватії та з'ясувати специфіку розвитку туризму в регіоні.

Основним чинником, що відіграв ключову роль у процесі перетворення Адріатичного узбережжя Хорватії на потужний курортний район стали сприятливі природно-кліматичні умови даного регіону: достатньо м'який та теплий середземноморський клімат, яскраві морські краєвиди, бухти та пі-

щані пляжі, які збереглися фактично в першозданому вигляді, тепле море, наявність значної кількості сонячних днів на рік, цілюще повітря тощо.

Завдяки таким природно-кліматичним особливостям узбережжя Адріатики зажило славу курорта ще в епоху античності. Вочевидь, поява перших грецьких поселень на островах Іонічного моря стала наслідком процесу колонізації, який мешканці Еллади здійснювали через нестачу на Балканському півострові земельних угідь, придатних для ведення сільськогосподарських робіт.

Наслідком античної епохи стала багата архітектурна спадщина, що представлена значною кількістю споруд, які збереглися (хоча й у доволі фрагментарному вигляді) до нашого часу. Зокрема, численні пам'ятки давньогрецької та давньоримської епохи знаходяться на о. Млет та у м. Крк. У м. Пули (столиця Істрії) римлянами було зведено один із найбільших амфітеатрів в імперії (другий за розмірами після римського Колізею) [3, с. 81; 10, с. 76, 80].

Чи не найвідомішою історичною пам'яткою Хорватії став палац римського імператора Діоклетіана, зведений наприкінці III ст. до н. е. Саме тут один із найвідоміших римських правителів, зрішись влади, провів останні дев'ять років свого життя. Багато в чому завдячуючи цьому палацу м. Спліт, на території якого він зараз знаходиться, перетворилось на один із курортних центрів сучасної Хорватії, друге після столиці місто країни [5, с. 28; 12, с. 248].

Не менш яскраво узбережні курортні містечка Хорватії відтворюють також і унікальний колорит середньовічної епохи. Сучасні будівлі тут досить вдало співіснують із середньовічними. В багатьох курортних містечках, що розташовані на півостровах, збереглися будинки епохи Відродження в яких і досі проживають місцеві мешканці. Незмінною залишається й своєрідна забудова деяких міст країни. Так, м. Корчула представляє собою класичне далматинське середньовічне місто з вузькими вуличками. Справжньою ж візитівкою цього міста є будинок де в 1254 р. народився Марко Поло, який став одним із найвідоміших мандрівників свого часу [2, с. 48; 3, с. 81; 10, с. 79].

Широко відомими є й середньовічні храми та монастирі, що також стали історичним та культурним надбанням Хорватії. З-поміж них можна назвати базиліку Святого Євфразіуса (м. Пореч), бенедиктинський монастир XII ст. (о. Млет), францисканські монастирі (на о. Кошлюн та на о. Хвар), кафедральний собор (о. Хвар), церква Святого Германа (о. Бріоні). На території Бріонських островів знаходиться й один із найдавніших християнських храмів у Європі — Базиліка Святої Марії (V—VI ст.). Збереглися на Адриатиці й середньовічні фортифікаційні споруди, що також приваблюють сучасних туристів [1, с. 95; 6, с. 72; 10, с. 80; 16, с. 29].

Наявна історико-архітектурна спадщина відіграє вагомe значення для розвитку культурно-пізнавального, а також релігійного туризму в регіоні. Екскурсії є невід'ємною складовою активного відпочинку туристів Хорватії та насичують період їх перебування на курорті новими яскравими враженнями.

Варто зазначити, що в сучасній Хорватії історико-культурна спадщина досить вдало використовується в процесі розвитку туристичної галузі, що об'єктивно сприяє напливу туристів. Так, у давньоримському амфітеатрі (м. Пули) в наші дні регулярно відбуваються концертні виступи сучасних зірок естради [2, с. 48]. Не менш оригінальне застосування історичним спорудам знайшли на о. Корчула. Зокрема, доволі цікаве поєднання минулого та сучасності тут демонструє п'ятизірковий готель «Lesic Dimitri Palace». Будівля готелю представляє собою колишній єпископальний палац (XVIII ст.), а також 5 середньовічних маєтків. Унікальність закладу полягає в тому, що зовнішній вигляд середньовічних споруд вдало поєднується із сучасним інтер'єром, що робить готель справжньою перлиною Хорватії [13, с. 49; 17].

Чи не наймасштабнішим історико-культурним проектом, який вдалося втілити в Хорватії за останнє десятиліття, стало проведення фестивалю «Дні Діоклетіана». Фестиваль проводиться в м. Спліт починаючи з 2009 року. Свято перетворилося на одну з найбільш знакових подій культурного життя міста. Святкування включає різного

роду костюмовані реконструкції, що відтворюють події античної історії. Слід зазначити, що перелік заходів, які охоплюють «Дні Діоклетіана» з кожним роком розширюється. Так, зокрема, у 2016 р. Святкування включало своєрідний фестиваль витворів кулінарного мистецтва, де були представлені страви, що були виготовлені за давньоримськими рецептами [14, с. 67; 4].

Не менш привабливими з туристичної точки зору виступають також численні паркові зони та заповідні місця, що знаходяться на Адриатичному узбережжі. Так, о. Царес знаний своїми орнітологічними заповідниками, о. Лошинь славиться хвойними лісами [6, с. 70]. Популярним серед туристів є о. Лопуд, що знаходиться поблизу Дубровника. Острів відомий парками, де представлена середземноморська субтропічна рослинність. Привабливим у туристичному відношенні національним парком є і найбільший середземноморський архіпелаг — Корнати в Північній Далмації [5, с. 29].

Однак чи не найвідомішим хорватським заповідником на Адриатиці є заповідник на Бріонських островах. Історія його формування заслуговує особливої уваги. Окрім м'якого клімату та яскравих морських пейзажів Бріоні вирізняються широким різноманіттям рослинного світу. Флора островів налічує понад 600 видів рослин та дерев (як місцевих, так і завезених з інших регіонів світу). Тут же знаходяться рідкісні навіть для Хорватії ліси з вічнозеленого дубу [1, с. 96—97].

Створення на Бріоні санаторно-курортної інфраструктури розпочалося наприкінці XIX століття, після того, як острови придбав відомий австрійський підприємець, сталевий магнат П. Купельвейзер. Однак остаточне перетворення Бріоні на заповідну територію відбулося вже після Другої Світової війни, коли тут знаходилась резиденція багаторічного очільника Югославії Йосипа Броз Тіто. Не дивлячись на те, що офіційною столицею республіки був Белград, Тіто (який був хорватом за походженням) більшу частину часу проводив саме на Бріоні. Тут відбувалися різного роду політичні зустрічі, переговори на найвищому рівні, прийоми іноземних делегацій. Нерідко відвідували Бріоні й зірки світового кіно- та шоубізнесу. В цей період резиденція дійсно стала справжньою заповідною зоною, а яскрава флора острова доповнилась не менш екзотичною фауною. Внаслідок активного завезення тварин на Бріоні з'явилися представники фауни фактично з усіх куточків планети [1, с. 96—97; 11, с. 336, 392, 397, 402]. Після смерті Й. Тіто в 1980 р. влада Хорватії перетворила його колишню резиденцію на Бріоні на заповідник, що став одним із найбільш відвідуваних місць у країні.

Сприятливі природно-кліматичні умови, наявність заповідних територій, багата культурно-історична спадщина курортних районів Адриатичного

узбережжя Хорватії, формування курортної інфраструктури регіону, а також географічна близькість країни до Центральної та Західної Європи — все це створило умови не лише для розвитку внутрішнього туризму, але й сприяло напливу іноземних туристів до Хорватії.

Вже у другій половині ХХ ст. прибутки від туризму складали значну частину бюджету Хорватії, яка разом зі Словенією була лідером за обсягами туристичних потоків серед інших республік Югославії. Так, близько 90% всіх коштів, які туристи витрачали, відвідуючи Югославію, припадали саме на Хорватію та Словенію і лише 10% на решту югославських республік. Туристична галузь поступово стала однією з найбільш прибуткових сфер економіки Хорватії. Так, британський письменник та журналіст Р. Уест, який у повоєнний період неодноразово відвідував Югославію, згадував одного з власників ресторану на о. Хвар, з яким познайомився у 1980-х рр. Підприємець стверджував, що за 6 місяців курортного сезону на Адриатиці він отримує такі прибутки, які дозволяють йому решту півроку проживати в Каліфорнії [11, с. 359–360, 414].

Зазначимо також, що близькість Хорватії до Італії, спільне віросповідання, а також постійне перебування на території республіки значної кількості іноземних туристів відіграли далеко не останню роль у формуванні в хорватів відчуття ментальної спільності із Західним світом, що в подальшому сприяло процесу інтеграції країни до Європейських структур.

Після здобуття Хорватією незалежності туризм остаточно перетворився на одну з провідних галузей економіки країни, а Адриатичне узбережжя — на популярний серед європейців середземноморський курортний регіон. Так, за даними журналу «Турбізнес», прибуток туристичної галузі Хорватії в 2008 р. складав 7,3 млрд. євро (майже 25% ВВП країни), а загальна кількість туристів сягнула 11 млн. осіб. У подальшому число відпочивальників продовжувало зростати. Зокрема, в 2014 р. Хорватію відвідало вже 13 млн. туристів [7; 14, с. 67].

Варто зазначити, що на відміну від деяких інших доволі популярних середземноморських курортів (наприклад, грецьких або турецьких), де переважну більшість відпочивальників складають вихідці з колишніх радянських республік (передусім — росіяни), в Хорватії переважають головним чином туристи з країн Євросоюзу, а також Північної Америки [7]. Причиною цього є помітно високі ціни, а також наявність візового режиму (хоча влада країни й намагається послабити його умови для відпочивальників на період курортного сезону). Зазначені особливості відрізняють Хорватію від деяких інших балканських курортів — зокрема, сусідньої Чорногорії де візовий режим відсутній, а ціни є більш демократичними [8].

Цінова політика є також актуальною враховуючи особливості національної концепції туризму, якої дотримується Хорватія. Сутність її полягає в тому, що головна мета туристичної поїздки — познайомитися з новою країною. У зв'язку з цим, значну частину відпочинку турист має проводити не на пляжі чи в готелі, а подорожуючи та знайомлячись із тими пам'ятками, які є на території країни. Саме через це для хорватських готелів не є актуальною система «All inclusive» (на відміну, скажімо, від Туреччини). Така система є більш підходящою для відпочивальників старшого покоління, а також для родин із маленькими дітьми. Більшість же туристів надає перевагу активним формам відпочинку [3, с. 81; 8].

З-поміж видів активного відпочинку серед туристів, які відвідують Хорватію крім екскурсійних поїздок популярністю користуються також яхтинг, серфінг, віндсерфінг, дайвінг, піші та велосипедні прогулянки тощо. Для яхтингу в Хорватії навіть створені спеціально обладнані гавані в Дубровнику, Опатії, Пули, Поречі, Рабечі. Серед серферів та віндсерферів популярністю користується Хварський канал, що розділяє острови Хвар та Брач. Дайвінг же можливий фактично на всій акваторії Адриатичного моря [13, с. 49].

Створені на курортах Адриатики й умови для розвитку подієвого туризму. На всіх хорватських курортах проводяться різного роду фестивалі або чемпіонати. Так, у Дубровнику щорічно проводиться один із найпопулярніших у Європі мистецьких фестивалів «Літні ігри», що триває під відкритим небом 1,5 місяці [2, с. 48].

Унікальним у своєму роді є так званий «фестиваль морського органу» в м. Задар, виконавцем гри на якому є не людина, а море. Орган має специфічну будову, яка враховує швидкість вітру та створює ефект звучання мелодії вітру та моря. Раз на рік акорди цього унікального інструменту супроводжують концертні виступи хорватських та іноземних музичних виконавців: стоячи на вітрильних човнах музиканти та співаки плывуть вздовж узбережжя та виступають перед широкою аудиторією відпочивальників, виконуючи свої твори під акомпанемент моря й вітру [9, с. 18].

Справжнім лідером подієвого туризму в регіоні є м. Спліт. Окрім згаданого вже історичного фестивалю «Дні Діоклетіана» в місті проводиться близько 24 масштабних заходів. З-поміж них варто назвати «Свято квітів», фестиваль «1001 делікатес», фестиваль вуличних витівників тощо. Починаючи з 2013 р. у Спліті щорічно (протягом 5 років) відбувається найбільш культовий фестиваль електронної музики в Європі — «Ultra Music Festival Europe». З-поміж яскравих спортивних подій, що відбулися в місті в останні роки варто назвати чемпіонат світу з легкої атлетики, який проходив у 2010 р. [14, с. 67; 15, с. 50].

Таким чином, курортні райони Адріатичного узбережжя Хорватії мають значний туристичний потенціал. Характерною ознакою регіону є його природно-кліматичні умови: середземноморський клімат, тепле море, висока концентрація сонячних днів, цілюще повітря, піщані пляжі, яскраві морські краєвиди. Зазначені чинники стали головними причинами курортної привабливості регіону.

Заслуговує на увагу Адріатичне узбережжя країни й з пізнавальної точки зору. Надбанням античної та середньовічної епох стала багата історико-архітектурна спадщина, яка досить вдало використовується в наш час у процесі розвитку туристичної галузі країни.

Сприяє напливу туристів і наявність на Адріатичній національних парків та заповідних зон, збереженню яких з боку держави приділяється значна увага. Першість з-поміж них посідають Бріонські

острови. Заповідник, що тут розташований, формувався протягом багатьох десятиліть і поєднує в собі унікальну флору та екзотичну фауну.

Збільшенню потоку туристів сприяють і різного роду фестивалі, більшість з яких відбувається в період курортного сезону. Вони урізноманітнюють відпочинок та залишають у пам'яті туристів яскраві враження.

Специфікою розвитку туризму на Адріатичному узбережжі Хорватії є також можливість поєднання кількох видів туризму. Так, зокрема, відпочинок на морі можна вдало поєднувати з екскурсійними поїздками або велосипедними прогулянками, екстремальним відпочинком (дайвінгом, віндсерфінгом), відвідуванням різного роду культурно-масових та спортивних заходів. Наявність таких туристичних можливостей сприяє розвитку активних форм відпочинку серед туристів та дає змогу державі дотримуватися традиційної концепції розвитку туризму в країні.

THE RESORT AREAS OF THE ADRIATIC COAST OF CROATIA: THE PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE REGION

Maksim Onatskiy, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, 6, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine, e-mail: m.j.onatskij@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6733-6137>

The article is devoted to the investigation of the resort potential of the Adriatic coast of Croatia. Tourism is one of the main branches of Croatia's economy which contributes the most part of the profits to this country's budget. Among the most popular types of tourism is tourism in order to relax and get new impressions. And the government of Croatia, and business-structures as well, demonstrated the ability of using the tourist potential of the country very effectively. This experience can become very useful for many states of the world.

The subject of the investigation is the resort areas of the Adriatic coast of Croatia.

The goal of the article is to analyze the peculiarities of the development of tourism of the Adriatic coast. To achieve this goal the author raises the following tasks: to reveal the reasons of the transformation of the Adriatic coast into the main resort region of Croatia; to determine the specificity of the tourism development in this region; to point out the role and place of tourism branch in the country's economy. In this investigation the following scientific methods are used: the analysis, the synthesis, the induction, the deduction.

The results of the investigation enable the author to arrive at the following conclusions. The key role in the transformation of the Adriatic coast into the main resort area of Croatia was played by its high tourism and recreational potential. In the course of tourism development the rich historical and cultural heritage is effectively used, as well as natural virgin land fund of this region. The features of the development of tourism in the region are revealed. Identified trends in the development of tourist business in Croatia. The peculiarity of the tourism development of the Adriatic coast is the opportunity of uniting several kinds of tourism. The main stream of tourists to Croatia consist, first of all, of tourists from the EU countries and from the North America states. The profits from tourism amount about 25 per cent of the GDP of the country.

Key words: Croatia, Adriatic coast, tourism, resort potential.

КУРОРТНЫЕ РАЙОНЫ АДРИАТИЧЕСКОГО ПОБЕРЕЖЬЯ ХОРВАТИИ: ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В РЕГИОНЕ

Онацкий Максим Юрьевич, к.и.н., доцент, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: m.j.onatskij@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6733-6137>

Статья посвящена исследованию курортного потенциала Адриатического побережья Хорватии. Туризм является одной из основных отраслей экономики Хорватии, прибыль которой формирует значительную часть бюджета этой страны. Среди наиболее популярных видов туризма является туризм с целью отдыха и получения новых впечатлений. Правительство Хорватии и бизнес-структуры продемонстрировали возможность эффективного использования туристического потенциала страны. Этот опыт может стать полезным для многих стран мира.

Предметом исследования выступают курортные районы Адриатического побережья Хорватии.

Цель статьи – проанализировать особенности развития туризма на Адриатическом побережье. Для достижения этой цели автор ставит следующие задачи: раскрыть причины превращения Адриатического побережья в главный курортный регион Хорватии; выявить специфику развития туризма в этом регионе; показать роль и место туризма в экономике страны.

В процессе исследования автором были использованы следующие общенаучные методы: анализ, синтез, индукция, дедукция.

Результаты исследования позволяют автору сделать следующие выводы. Ключевым фактором превращения побережья Адриатики в главный курортный район Хорватии стал его высокий туристическо-рекреационный потенциал. Раскрыты особенности развития туризма в регионе. Определены тенденции развития туристического бизнеса Хорватии. В процессе развития туризма эффективно используется богатое историческое и культурное наследие, а также природно-заповедный фонд этого региона. Осо-

бенностью развития туризма на Адриатическом побережье является возможность совмещения нескольких видов туризма. Выяснено, что доходы от туризма составляют около 25% ВВП Хорватии, а основной поток иностранных туристов представлен прежде всего туристами из стран Европейского Союза и Северной Америки.

Ключевые слова: Хорватия, Адриатическое побережье, туризм, курортный потенциал.

Література

1. Буди́ко Є. Брионські острови. На острові тим сад... / Є. Буди́ко // Міжнародний туризм. — 2009. — № 5 (89). — С. 95–98.
2. Буди́ко Є. Хорватського вам оптимізму / Є.Буди́ко // Міжнародний туризм. — 2009. — № 3 (89). — С. 46-48.
3. Буди́ко Є. Хорватія з «Орбіти» / Буди́ко Є. // Міжнародний туризм. — 2008. — № 4 (82). — С. 78–81.
4. В Сплите пройдет исторический фестиваль «Дни Диоклетиана» 30 августа 2016 г. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.tourister.ru/world/europe/croatia/city/split/news/10830>.
5. Жемчужное ожерелье Адриатики // Турбизнес. — 2012. — № 6 — С. 28–29.
6. Кварнер. Зі сліз зірок і подиху моря // Міжнародний туризм. — 2008. — № 2 (80). — С. 68–72.
7. Лето–2015: проверка на гибкость // Турбизнес. — 2015. — № 5. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.tourister.ru/article/2728.html>.
8. Лопухова В. Хорватия или Черногория: куда качнется маятник / В. Лопухова // Турбизнес. — 2016. — № 4. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.tourister.ru/article/2795.html>.
9. Морський саундтрек // Міжнародний туризм. — 2009. — № 3. — С. 18.
10. Сидоренко В. Діаманти Адриатики / В. Сидоренко // Міжнародний туризм. — 2009. — № 2 (86). — С. 76-80.
11. Уэст Р. Иосип Броз Тито: власть силы / Ричард Уэст. — Смоленск: «Русич», 1997. — 512 с.
12. Федорова Е.В. Люди императорского Рима / Е.В. Федорова. — М.: Изд. Моск. ун-та, — СП «Ост-Вест Корпорейшн», 1990. — 366 с.
13. Фунтусова С. Балканские напевы / С. Фунтусова // Турбизнес. — 2009. — № 8. — С. 48–49.
14. Фунтусова С. Неделя с друзьями / С. Фунтусова // Турбизнес. — 2009. — № 1. — С. 66–67.
15. Швець В. Хорватія:Ultra Music Festival Europe 2013 / В. Швець // Украинский туризм. — 2013. — №3. — С. 50–51.
16. 1244 причини відпочити на хорватських островах // Мир туризма. — 2013. — № 3–4. — С. 28–31.
17. Lesic Dimitri Palace. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: valanta.com.ua/kollektsiya-puteshestvij/item/2000-croatia/902-le-i-dimitri-palace.